

УКРАЇНА ТА ОКУПАЦІЯ КРИМУ РОСІЄЮ 2014 р. В ОЦІНКАХ ЯПОНСЬКИХ НАУКОВЦІВ

У статті аналізуються наукові праці та доповіді провідних японських дослідників у сфері політології, економіки та історії пострадянських країн щодо анексії Кримського півострова Росією 2014 р., політика Японії щодо України та її санкції проти Росії. Метою статті є дослідження основних тенденцій у науковій думці Японії щодо сучасної ситуації в Україні та виявлення рівня її впливу на політику уряду Японії. Особливість цієї статті зумовлена тим, що при її написанні були використані першоджерела японською мовою.

Ключові слова: окупація Криму, українсько-японські відносини, курс Японії щодо України, санкції Японії проти Росії.

Окупація Кримського півострова Росією у 2014 р. поділила історію сучасних міжнародних відносин на «до» та «після». В результаті цього міжнародного злочину Україна втратила частину своєї території та зіткнулася з необхідністю направити усі свої дипломатичні зусилля та ресурси на те, щоб заручитися підтримкою міжнародної спільноти та повернути Кримський півострів. Японія стала однією з країн-лідерів на сучасній міжнародній арені, що підтримала суверенітет та територіальну цілісність України, та надала нашій країні знакову фінансову допомогу. Незважаючи на плани уряду Прем'єр-міністра Японії С. Абе щодо поліпшення відносин з Росією, вона стала провідним захисником інтересів України у «Великій сімці» та ввела санкції проти Росії.

Питання окупації Криму 2014 р. привернуло увагу всього світу, включно японських науковців. Дослідженням причин окупації Кримського півострова Росією 2014 р. займаються Т. Танака, С. Муцуська та К. Ісігока. З різким осудженням російської агресії в Україні виступає К. Іто. Політику Японії щодо України також підтримує Ш. Хакамада. Необхідність поліпшення відносин Японії з Росією наголошують у своїх працях Й. Хіросе та Н. Шимотомаї. Легітимність російської політики щодо Кримського півострову підкреслюють К. Мотідзукі та К. Того. Важливою для Японії тематикою зближення Росії з Китаєм на тлі міжнародної ізоляції Росії торкаються Х. Танака та Н. Коїдзумі. У

той же час, вплив окупації Криму на сучасний міжнародний порядок та дипломатію Японії досліджено Х. Ватанабе та Д. Тerasіма, а її економічний аспект – А. Янагісавою.

Мета статті – розглянути основні тенденції в японській науковій думці стосовно окупації Криму Росією та політики Японії щодо України, а також виявити рівень її впливу на політику чинного уряду Японії. В українській історіографії ця проблематика висвітлюється вперше, тому є актуальною темою дослідження для вітчизняної науки.

Тимчасова окупація Криму почалася 20 лютого 2014 р. з порушення Збройними силами Росії порядку перетину державного кордону з Україною [1]. 27 лютого 2014 р. за участю місцевих проросійських бойовиків російський спецназ захопив будівлю Ради міністрів і Верховної Ради Криму, а 1 березня 2014 р. Рада Федерації Росії офіційно схвалила введення російських військ на територію України. 16 березня 2014 р. у Криму пройшов незаконний референдум, у результаті якого нелегітимна влада заявила про приєднання півострова до Росії. 18 березня 2014 р. Президент Росії та сепаратистські лідери Криму підписали «Договір про прийняття Криму до складу Росії» [2].

До кримської кризи Японія під керівництвом Прем'єр-міністра С. Абе була націлена на досягнення історичного прориву у відносинах з Росією. Впродовж перших чотирнадцяти місяців перебування на посаді Прем'єр-міністр С. Абе зустрівся з Президентом Росії

В. Путіним п'ять разів – більше, ніж з будь-яким іншим главою держави. Основною метою цих зустрічей стало питання про вирішення територіальної проблеми Курильських островів. Проте криза в Україні та санкції щодо Росії з боку країн «Великої сімки» поставили під сумнів втілення курсу Японії на поліпшення відносин з Росією.

З огляду на політичну кризу в Україні 24 лютого 2014 р. Міністр закордонних справ Японії заявив, що «Японія надає великого значення демократії, ринковій економіці, верховенству закону та територіальній цілісності України заради стабільності та процвітання країни. У зв'язку з цим, Японія очікує, що новий уряд, який буде відображати волю народу, буде сформований у найближчий час шляхом демократичних виборів» [3, с. 466].

У таких обставинах перед Японією постав вибір: переслідувати свої національні інтереси або приєднатися до міжнародного співтовариства та засудити агресію Росії проти України. Як активний гравець на міжнародній арені та послідовник сучасного міжнародного порядку, економічна супердержавою, один з найбільших фінансових донорів сучасності, а також член ООН та «Великої сімки», Японія підтримала територіальну цілісність України та ввела санкції проти Росії.

18 березня 2014 р. Японією призупинено переговори з РФ щодо спрощення процедури видачі віз, укладання інвестиційних угод, а також угод щодо мирного використання космосу та запобігання небезпечній військовій діяльності. 29 квітня 2014 р. тимчасово припинено видачу віз для в'їзду на територію Японії 23 громадянам РФ, у тому числі державним службовцям. 28 липня 2014 р. було оголошено про додаткові санкції проти Росії: замороження активів 40 осіб та 2 компаній, розташованих у Криму; призупинення фінансової допомоги РФ у рамках програми ЄБРР; обмеження імпорту продукції походженням із Криму; запобігання видачі віз на в'їзд до Японії 31 особі, включаючи двох російських високопосадовців, які відповідають за питання Криму. 24 вересня 2014 р. Токіо оголосив про додаткові санкції, що стосуються посилення обмеження на експорт японської зброї до Росії та заборони обігу цінних паперів таких п'яти російських банків

як «Сбербанк», «ВТБ-Банк», «Внешэкономбанк», «Газпромбанк» та «Россельхозбанк» [4]. У грудні 2014 р. Японія затвердила додатковий список з 26 осіб і 14 організацій, переважно пов'язаних з так званими Донецькою і Луганською Народними Республіками. Їм заборонили видачу віз, а їх майно, виявлене в Японії, повинно бути заморожене [5]. Санкції проти Росії були продовжені на саміті «Великої сімки» у Німеччині у 2015 р. та Японії у 2016 р.

У розпал політичної кризи в Україні з 5 по 6 червня 2015 р. відбувся візит Прем'єр-міністра Японії С. Абе до України, що став першим візитом прем'єр-міністра Японії до нашої держави. Прем'єр-міністр С. Абе завітав до України перед самітом «Великої сімки» у Німеччині, тому основною темою переговорів з Президентом України П. Порошенком стала підтримка України в умовах російської агресії в Криму та на Сході України. Прем'єр-міністр Японії чітко заявив, що японський уряд не потерпить ніяких спроб змінити статус-кво силою та що Японія підтримує принцип суверенітету та територіальної цілісності України. Він наголосив на важливості дотримання Мінських домовленостей та пообіцяв активну підтримку у досягненні мирного врегулювання ситуації в Україні на саміті «Великої сімки» у 2016 р. в Японії. С. Абе також заявив про надання 1,84 млрд. дол. США на підтримку реформ в Україні та 300 млн. дол. США в якості макрофінансової допомоги [6].

Відповідний візит Президента України П. Порошенка до Японії за запрошенням японської сторони проходив з 5 по 7 квітня 2016 р. Під час зустрічі між Президентом України П. Порошенком та Прем'єр-міністром Японії С. Абе було підтверджено намір Японії докласти зусилля для мирного вирішення ситуації в Україні та готовність підняти питання щодо врегулювання ситуації в Україні під час саміту «Великої сімки» в Японії. У фінансовій сфері було оголошено рішення Японії щодо виділення нового траншу гуманітарної допомоги для відновлення східних регіонів України у розмірі 13,6 млн. дол. США, а також відрядження спеціаліста з фінансів до Києва з метою підтримання відновлення економіки України. Японія Також висловила намір додатково надати 3,5 млн.

євро для будівництва сховища ядерного палива в Україні [7].

Відповідно до досягнутих домовленостей під час візитів С. Абе до України у 2015 р. та П. Порошенка до Японії у 2016 р. Японія очолила обговорення ситуації в Україні під час головування на саміті «Великої сімки» на о. Ісе у Префектурі Міе, що проходив з 26 по 27 травня 2016 р. В результаті учасниками саміту було прийнято декларацію, в якій вони засудили окупацію Кримського півострова Росією та підтвердили курс на продовження міжнародних санкцій проти неї [8]. Під час заяви на прес-конференції за підсумками саміту, Прем'єр-міністр С. Абе торкнувся проблем світової економіки та тероризму, а серед міжнародних конфліктів, перш за все, виділив українське питання. Його основні тези включали необхідність дипломатичного врегулювання ситуації в Україні, важливість виконання Мінських угод та вимоги щодо конструктивної позиції Росії [9].

В наукових колах Японії було приділено багато уваги внутрішньополітичній та міжнародній ситуації навколо України. Перш за все, актуальними є висновки японських дослідників щодо причин російської окупації Криму. Так, деякі з них пов'язують рішення Росії щодо анексії Криму з бажанням запобігти розширенню впливу Китаю в Україні. Представником цієї думки є директор Дослідницького центру Центральної Азії та Кавказу Т. Танака. У своїй статті «Мета Путіна – Китай» він зазначає, що, незважаючи на плідну співпрацю між Росією та Китаєм у Центральній Азії у рамках Шанхайської організації співробітництва, ініціатива Китаю щодо рекреації Шовкового шляху – економічного поясу з Азії до Європи через Близький Схід – викликала занепокоєння у Росії. На думку Т. Танака, рішення В. Путіна щодо анексії Криму та підтримки незалежності так званої Донецької Народної Республіки було прийнято через інтенсифікацію китайсько-українського співробітництва у військовій сфері та плани Китаю щодо будівництва порту у Криму, а також оренди земель на Сході України [10].

Рішення Президента Росії В. Путіна щодо окупації Криму також пов'язується із впливом внутрішньополітичної ситуації в Україні на політичні процеси в Росії. С. Муцуська,

професор Університету Сідзуоки та експерт з країн Східної Європи, стверджує, що, на думку російського істеблішменту, існувала загроза щодо того, що український «майдан» міг поширитися на Росію та похитнути режим В. Путіна. Саме тому Президенту Росії було вкрай важливо показати тверду позицію по відношенню до внутрішніх процесів в країні та на міжнародній арені тощо. Другою причиною С. Муцуська вважає прагнення В. Путіна змінити сприйняття антигероїв «майдану», одним з яких він став сам, та повернути їх в якості переможців [11].

Іншою причиною анексії Криму, на думку японських науковців, є історичне протистояння між Росією та Заходом. Професор університету Ніхон К. Ісігоока у своїй праці «Перспективи східної стратегії Росії після української кризи» зазначає, що це протистояння зумовлюється змінами у міжнародному балансі сил, що воно має глибоке коріння та що його не так просто вирішити [12].

Важливою темою для Японії у контексті кримської кризи стала інтенсифікація стосунків між Росією та Китаєм на фоні її міжнародної ізоляції у зв'язку з санкціями, введеними міжнародною спільнотою. Х. Танака, голова московського бюро газети «Майніті сімбун», вказує на поступове зближення між Росією та Китаєм. Він бере до уваги факти угод 2014 р., що мають забезпечити поставки газу до Китаю через новий трубопровід, активність китайських компаній в Росії та плани щодо їх участі у будівництві мосту між Кримським півостровом та Росією. На його думку, таке співробітництво означає, що Китай негласно схвалює дії Росії. У той же час, Х. Танака вказує на добре ставлення В. Путіна до Японії, незважаючи на введені нею санкції, та пояснює це необхідністю Росії забезпечити баланс сил у відносинах з Китаєм [13].

Вищезазначений Т. Танака, у свою чергу, зауважує на те, що на офіційному рівні Китай зайняв дуже стриману позицію щодо російської окупації Кримського півострову, що пов'язано з його побоюванням щодо повторення цього сценарію у Центральній Азії, особливо у Північному Казахстані, де більшу частину населення складають росіяни. Тому він стверджує, що російсько-китайські відносини нагадують «медовий місяць», а основною метою Росії та Китаю є показати їх

єдність на тлі міжнародних санкцій проти Росії [14].

У свою чергу, Н. Коїдзумі, доцент кафедри міжнародних відносин Національної академії оборони Японії, стверджує, що у відносинах з Китаєм Росія прагне розвитку військового співробітництва та для того, щоб не опинитися в програванні, повинна забезпечити диверсифікацію партнерів по співпраці в Азії. У той же час, вона зазначає, що через кризу в Україні Японія у цьому контексті не може зробити чогось конкретного [15].

Вивчення японської наукової літератури свідчить про те, що японські науковці, підтримуючи в цілому курс Кабінету міністрів під керівництвом С. Абе стосовно сучасної України, тим не менше, у своїй більшості вважають, що Японії слід покращити відносини з Росією. У той же час, деякі спеціалісти визнають легітимність окупації Криму Росією та закликають японський уряд зняти санкції проти Росії.

Проаналізуємо позицію прихильників політики японського уряду відносно України. Серед них слід виділити К. Іто, дипломата, політолога та спеціаліста з міжнародної політики та стратегічних досліджень, який є директором Японського форуму з міжнародних відносин та головою Глобального форуму Японії, а також почесним професором японського університету Аояма. У своїй статті «Українське питання та японська дипломатія» К. Іто відмічає, що анексія Кримського півострова є викликом принципу про відмову від війни, закріпленого ще у Пакті Бріана-Келлога 1928 р. та Статуті ООН. Він порівнює окупацію Криму з невдалим вторгненням С. Хусейна до Кувейту 1990 р. та анексією Судетської області у Чехословаччині А. Гітлером у 1938 р. та радить В. Путіну засвоїти урок на прикладі С. Хусейна. К. Іто також засуджує позицію противників санкцій проти Росії, стверджуючи, що розширення території Росії силою обійдеться набагато дорожче, ніж економічні наслідки санкцій. Японія, на думку професора К. Іто, повинна перейти від «пасивного пацифізму» до «активного пацифізму» та чітко прийняти бік світової спільноти в українському питанні заради забезпечення миру у всьому світі [16].

Професор Університету префектури Ніїгата Ш. Хакамада також підтримує політику

Японії щодо України та виділяє у цьому контексті дві тези. По-перше, він порівнює окупацію Кримського півострову Росією з окупацією Курильських островів та стверджує, що Україна та Японія, хоч і знаходяться далеко одна від одної географічно, «дуже близькі» у цьому сенсі. По-друге, він вважає, що, якщо Японія не підтримує Україну, то вона не зможе нічого зробити у випадку агресії Китаю на островах Сенкаку, що на даний момент є підконтрольними Японії, але оскаржуються Китаєм [17].

Загрозу сучасному міжнародному порядку в окупації Криму Росією бачить і Х. Ватанабе, професор, директор Центру досліджень міжнародних відносин Токійського університету іноземних мов. Він переконаний, що використання однією з наддержав принципу самовизначення нації для просування своїх інтересів силою є дуже небезпечним. У той же час, він вважає, що ситуація навколо України надає Японії можливість перетворитися з «міжнародного партнера» на «міжнародного гравця», та підкреслює необхідність розглядати японсько-російські відносини у глобальному контексті [18].

Директор Науково-дослідницького інституту Японії та голова Дослідницької комісії з України Японської федерації бізнесу «Кейданрен» у 2003-2007 рр. Д. Терасіма вважає, що події в Україні сколихнули весь світ та, зокрема, дипломатію Японії. Він вважає, що українська криза стала дилемою для зовнішньої політики уряду С. Абе, який сподівався вирішити питання Курильських островів на тлі погіршення відносин з Китаєм та Кореєю. З огляду на політику С. Абе щодо розширення ролі Японії у колективній безпеці з США Д. Терасіма зазначає, що теоретично військові бази Японії могли б бути використані у випадку військового протистояння між Росією та США [19].

Провідний спеціаліст з історії та політики країн Чорноморського регіону Й. Хіросе також вважає, що криза в Україні стала серйозною перешкодою у відносинах між Японією та Росією. На її думку, японсько-російські відносини навряд чи будуть мати перспективу розвитку до тих пір, доки Росія не змінить свою політику стосовно України. Рекомендації Й. Хіросе для Японії включають необхідність уникати ізоляцію Росії та розвивати

стосунки з нею. Водночас, Й. Хіросе стверджує, що «м'який» підхід Японії у питанні окупації Криму Росією йде врозріз з її позицією щодо повернення усіх Курильських островів, та закликає уряд Японії твердо дотримуватись міжнародних норм у своїй міжнародній політиці [20].

Більш прихильну позицію щодо Росії займає Н. Шимотомаї, японський професор-політолог Університету Хосей. Він підкреслює важливість регіонального японсько-російського співробітництва та зазначає, що партнерство Росії та Японії допоможе стабільності у Східній Азії. Тому він вважає, що Японії слід зайняти конструктивну позицію в українському питанні та вивести відносини з Росією на новий рівень [21].

Як зазначалось, немало японських дослідників поділяють думку про те, що Японії слід поліпшити стосунки з Росією. Проте деякі із них, зайнявши більш радикальну позицію, навіть, підкреслюють легітимність анексії Криму Росією. Представником такої думки є К. Мотідзукі, японський політолог та фахівець з вивчення історії Радянського Союзу та Росії. Він стверджує, що Росія має юридичні, історичні та дипломатичні причини для «включення» Криму до свого складу та впевнений, що повернення Криму до України неможливе. З огляду на це, він вважає, що санкції проти Росії не мають ніякого сенсу та можуть у довгостроковій перспективі привести до поглиблення військового протистояння та гонки озброєнь, тому повинні бути скасовані [22].

Аналогічної думки дотримується і К. Того, відомий японський дипломат та спеціаліст з Росії, який зазначає, що «так звана «кримська анексія» відбулася на основі волевиявлення населення Криму та є логічною з історичної точки зору» [23]. На його думку, для росіян Крим є також джерелом національної ідентичності, що пов'язано ще з історичними подіями Кримської війни 1853-1856 рр. Виходячи з цього, він вважає, що Японії слід послабити санкції проти Росії [18].

У економічній площині виділяються ризики введення санкцій, пов'язані із залежністю Японії від Росії у поставках енергоносіїв. Японія імпортує 7% нафти та 10% зрідженого природного газу з Росії [24] та не хоче ставити під загрозу ці взаємовигідні відно-

сини. Як зазначає А. Янагісава, фахівець з питань економіки та енергетики, навіть, якщо у випадку російського ембарго Японія могла б замінити поставки енергоносіїв з Росії на поставки з країн Близького Сходу, підвищення цін на нафту привело б до негативного впливу на її економіку та могло б привести до її скорочення на 1% [25].

Акцентуємо увагу на тому, що японська експертна думка не має офіційного механізму впливу на політику уряду Японії щодо ситуації в Україні. Загалом, у Японії є досвід залучення дослідників до вирішення конкретних історичних питань або визначення зовнішньополітичного курсу з якогось напрямку. Прикладом цього є Дослідницький комітет з питань загальної історії між Японією та Китаєм (2006-2010 рр.), Експертний комітет з так званих «Секретних угод» (2009-2010 рр.), засновані Міністерством закордонних справ Японії; Спеціальна група із зовнішніх зв'язків (2007-2008 рр.) та Комісія з цілей Японії в 21-у столітті (1999 р.), засновані прем'єр-міністром Японії. Проте у питаннях українсько-японських відносин таких комітетів не було засновано, що пояснюється новизною цієї тематики для Японії та відсутністю історичних протиріч між двома країнами. У той же час, дослідницька база японських науковців завжди може бути задіяна політичними діячами Японії.

Таким чином, в японських дослідницьких колах основну увагу було приділено причинам російської окупації Криму, проблематиці зближення між Росією та Китаєм на фоні її міжнародної ізоляції, а також японсько-російським відносинам у цілому. Японські дослідники проаналізували політику Японії щодо сучасної України та надали рекомендації щодо її зовнішньополітичного курсу в контексті трикутника «Японія-Україна-Росія».

На думку деяких японських дослідників, важливий вплив на рішення Росії щодо окупації Кримського півострову мав стрімкий розвиток українсько-китайських відносин та плани Китаю побудувати торгівельний порт на півострові. Серед інших причин окупації Криму Росією виділяють потенційний вплив внутрішньополітичної ситуації в Україні на політичні процеси в Росії та загальне історичне протистояння між Росією та Заходом. На регіональному рівні турботу спеціалістів

викликає зближення Росії з Китаєм, обумовлене міжнародною ізоляцією Росії у зв'язку із введеними проти неї санкціями. Незважаючи на те, що деякі дослідники вважають тісне російсько-китайське співробітництво тимчасовим явищем, вони сходяться на думці, що воно може змінити баланс сил у Східній Азії не на користь Японії.

У питанні зовнішньополітичного курсу Японії на підтримку України більшість провідних науковців підтримують таку політику, але, водночас, немало з них рекоменду-

ють уряду Прем'єр-міністра С. Абе зосередитись на покращенні відносин з Росією. Вони вважають, що Японія повинна використати усі можливості своєї дипломатії для того, щоб затвердити себе в якості активного гравця на міжнародній арені. З іншого боку, існує маргінальна група спеціалістів, що пропонує Японії зняти санкції з Росії. Важливо зазначити, що у даному питанні японські науковці не мають механізмів впливу на процес прийняття рішень на офіційному урядовому рівні.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Рада визначила дату початку окупації Криму Росією [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://tyzhden.ua/News/146238>.
2. Хроніка окупації: рік тому Росія почала анексію Криму [Електронний ресурс] // Ukrinform. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1819994-hronika_okupatsiii_rik_tomu_rosiya_pochala_aneksiyu_krimu_2026767.html.
3. Лисак В. Особливості розвитку та основні напрямки співпраці між Україною та Японією на сучасному етапі (2012 – 2015 роки) / В. Лисак, Т. Іванець // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник: зб. наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Українська АН. – Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. 96 (№ 5). – С. 465-471
4. Кулініч М. Україна – Японія: відносини глобального партнерства в умовах випробувань [Електронний ресурс] / Микола Кулініч // Зовнішні справи. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://uaforeignaffairs.com/ua/ekspertna-dumka/view/article/ukrajina-japonija-vidnosini-globalnogo-partnerstva-v/>.
5. Япония объявила новые санкции в связи с Украиной [Електронний ресурс] // LENTA.RU. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://lenta.ru/news/2014/12/09/japan/>.
6. Prime Minister Shinzo Abe Visits Ukraine [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.mofa.go.jp/erp/c_see/ua/page2e_000029.html.
7. Офіційна зустріч Глав держав Японії і України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.ua.emb-japan.go.jp/itprtop_uk/00_000226.html.
8. G7 Ise-Shima Leaders' Declaration, 2016.
9. G 7 伊勢志摩サミット議長記者会見 [Електронний ресурс] // 2016 – Режим доступу до ресурсу: http://www.kantei.go.jp/jp/97_abe/statement/2016/0527summit.html.
10. 田中哲二. 田中哲二. プーチンの標的は中国だ [Електронний ресурс] / 田中哲二 // 文芸春秋. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://mmtdayon.blog.fc2.com/blog-entry-659.html>.
11. 六鹿茂夫. プーチン大統領のクリミア侵攻目的 [Електронний ресурс] / 六鹿茂夫 // グローバル・フォーラム. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: [http://www.gfj.jp/cgi/m-bbs/contribution_history.php?form\[no\]=2559](http://www.gfj.jp/cgi/m-bbs/contribution_history.php?form[no]=2559).
12. 石郷岡建. ウクライナ危機以降のロシア東方戦略の行方について [Електронний ресурс] / 石郷岡建 // 日本国際問題研究所. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www2.jiia.or.jp/pdf/resarch/H26_Development_of_Russian_Far_East_Siberia/01_ishigooka.pdf.
13. 田中洋之. 世界はいま:中国に急接近するロシア / 田中洋之. // 毎日フォーラム. – 2014. – №12. – С. 40-41.
14. 田中哲二. ウクライナ危機と上海協力気候 (SCO)の関連 (平成26年度IIST中央ユーラシア調査会公開シンポジウム報告) [Електронний ресурс] / 田中哲二 // 貿易研修センター. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.iist.or.jp/jp/pdf/gpr/eurasia/h27-eurasia-1104-sym.pdf>.
15. 小泉直美. ウクライナ危機と露中接近 [Електронний ресурс] / 小泉直美 // 日本国際問題研究所. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www2.jiia.or.jp/pdf/resarch/H26_Development_of_Russian_Far_East_Siberia/03-koizumi.pdf.
16. 伊藤憲一. ウクライナ問題と日本外交世界平和主義の旗を「世界全体の平和なくして日本の平和なし」 [Електронний ресурс] / 伊藤憲一 // 外交. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jfir.or.jp/j/article/ito/140611.pdf>.
17. 袴田茂樹. ロシア・ウクライナ問題と日本の対露政策 (「地殻変動する東アジアと日本の役割」新潟県立大学大学院開設記念シンポジウム報告) [Електронний ресурс] / 袴田茂樹 // Synodos Academic Journalism. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://synodos.jp/international/12455>.
18. ウクライナ問題をどのように考えるか [Електронний ресурс] // 言論NPO. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.genron-npo.net/studio/2014/06/0606.html>.

19. 寺島実郎. ウクライナ危機が炙り出した日本外交のジレンマ [Електронний ресурс] / 寺島実郎 // 日本総合研究所. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: 日本総合研究所 www.nissoken.jp/hatugen/kiji20140416.html.
20. Hirose Y. Japan-Russia Relations: Toward a Peace Treaty and Beyond // Japan's Global Diplomacy / Yoko Hirose, 2015. – С. 55–66. [Електронний ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.stimson.org/sites/default/files/file-attachments/Japans-Global-Diplomacy-WEB.pdf>.
21. 下斗米 伸夫. ウクライナ危機以降のプーチン体制と東方シフト [Електронний ресурс] / 下斗米 伸夫 // 日本国際問題研究所. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: http://www2.jiia.or.jp/pdf/resarch/H26_Development_of_Russian_Far_East_Siberia/0C_introduction_shimotomai.pdf.
22. 望月喜市. 日本政府は、対ロ経済制裁解除のイニシャチブを取れ [Електронний ресурс] / 望月喜市 – Режим доступа до ресурсу: <http://www.ne.jp/asahi/kyokutouken/sono2/1501096seisai.pdf>.
23. 東郷和彦. 安倍政権は対ロ制裁を緩和せよ [Електронний ресурс] / 東郷和彦, 木村三浩 // 月刊日本. – 2015. – Режим доступа до ресурсу: <http://gekkan-nippon.com/?p=6522>.
24. Between a Rock and a Hard Place: Japan's Ukraine Dilemma [Електронний ресурс] // The Diplomat. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://thediplomat.com/2014/03/between-a-rock-and-a-hard-place-japans-ukraine-dilemma/>.
25. 柳澤 明. ウクライナ危機: 対ロシア経済制裁にかかる日本の「コスト」 [Електронний ресурс] / 柳澤明 // 日本エネルギー経済研究所. – 2014. – Режим доступа до ресурсу: <http://eneken.ieej.or.jp/data/5426.pdf>.

Udovik V.,

Odessa I. I. Mechnikov National University

UKRAINE AND THE OCCUPATION OF THE CRIMEA BY RUSSIA IN 2014 IN ASSESSMENT OF JAPANESE RESEARCHERS

This article analyses research papers and reports of leading Japanese researchers in political science, economics and history of the post-Soviet states regarding the occupation of the Crimean peninsula by Russia, Japan's policy towards Ukraine and its sanctions against Russia. Its objective is to identify main trends in scientific thought of Japan on the present situation in Ukraine and to show the level of its influence on the policy of Japan's government. Distinctive feature of this article lies in the fact that it is based on Japanese sources.

Russia's occupation of the Crimean Peninsula in 2014 has lead to a main international crisis in the recent years that changed the way we see the world today.

For the Prime Minister Shinzo Abe who was seeking resolution of the territorial dispute over the Kuril Islands, crisis in Ukraine lead to a diplomatic dilemma on whether to pursue Japan's national interests and improve relations with Russia or to join the international community and condemn Russia's actions in Ukraine. As an important player in the international arena, member of the UN and G7 Japan supported Ukraine's sovereignty and territorial integrity and adopted a series of sanctions against Russia.

The Crimean crisis and Japan's policy towards Ukraine caught due attention of Japan's researchers who focused on the reasons for the occupation of the Crimea by Russia, Russia-China rapprochement and recommendations for Japan's government. T. Tanaka argues that the main reason for the President Vladimir Putin's decision to occupy the Crimea was the intensification of relations between Ukraine and China including China's plants to build a seaport on the peninsula. According to S. Mutsushika, Russia's fears were linked to internal situation in Ukraine and the possibility that «Maidan» protests could spread to Russia. At the same time, K. Isigooka points out historical confrontation between the West and the East.

Another concern for Japan in the context of the Crimean crisis has become Russia-China rapprochement. H. Tanaka touches upon the recent agreements concluded between Russia and China which in his opinion evidence China's unofficial support for Russia's actions in Ukraine. Abovementioned T. Tanaka states that, though relations between Russia and China look like a honeymoon, their main objective is to show their unity opposed to international sanctions on Russia. N. Koizumi stresses importance for Russia of the military cooperation with China.

Japan's course towards Ukraine is supported by the majority of the Japanese researchers. K. Ito condemns Russia's occupation of the Crimea and sees it as a challenge to the post-WWII international order. S. Hakamada points out the similarity of the issue of the Kuril Islands with the occupation of the Crimean Peninsula and underlines importance of its condemnation by Japan in the view of the Senkaku Islands dispute with China. J. Terashima views Prime Minister Shinzo Abe's policy in Ukraine in the context of his bid for Japan's wider role in US-Japan collective self-defense. H. Watanabe, Y. Hirose and N. Shimotomai, supporting Japan's policy towards Ukraine, recommend its government to improve relations with Russia. At the same time, there exist a marginal group of researchers such as K. Togo and K. Mochizuki who agree that Russia had legitimate grounds for the occupation of the Crimea and advise Japan to lift its sanctions against Russia. A. Yanagisawa, in his turn, points out possible negative effects of the sanctions on Japan's economy.

Finally, it should be mentioned that Japanese researches do not have formal mechanisms to influence Japan's government's policy regarding the issue of the occupation of the Crimea by Russia.

Key words: *occupation of the Crimea, Ukraine-Japan relations, Japan's course towards Ukraine, Japan's sanctions against Russia.*

Рецензенти: *Колісніченко А. І., д-р іст. наук, професор;
Мацей Кротофіль, д-р іст. наук, професор.*

© Удовік В., 2016

Дата надходження статті до редколегії 10.10.2016